

Fylkesmenn og kommuner

Kontaktperson: Line Silberg van der Velde
Vår dato: 15.08.2018
Vår referanse: 18/1
Rundskriv erstatter: 2018-3

Kommentarer til reglene i forskrift om tilskot til avløsning ved sykdom og fødsel mv. og i jordbruksavtalen kapittel 9.2

Innledning og oppsummering av endringer

Fra 15. august 2018 trer både ulike regelverksendringer og muligheten for å søke og saksbehandle tilskuddet elektronisk i kraft. Dette rundskrivet erstatter derfor Rundskriv 2018-3 sammen med dokumentet «Brukerveiledning: AGROS – elektronisk søknad og saksbehandling av tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv.» fra denne datoen.

Rundskrivets del 1 gir veiledning til hvordan reglene i forskrift om tilskot til avløsning ved sykdom og fødsel mv. av 19. desember 2014 skal tolkes og anvendes.

Rundskrivets del 2 tar for seg reglene om beregning av tilskuddet som fremkommer av jordbruksavtalen. Her forklares fremgangsmåten for beregning av tilskuddet. Antallet eksempler er redusert noe fra tidligere i og med at tilskuddet vil bli automatisk beregnet i AGROS. Vi viser også til den elektroniske løsningen og til brukerveiledningen for de som er interessert i alle detaljer rundt tilskuddsberegningen.

I løpet av høsten skal den elektroniske løsningen i AGROS utvikles videre. Vi vil oppdatere brukerveiledningen løpende og sende ut e-post med informasjon om endringer og nye funksjoner når de er på plass. Første oppdatering planlegges i første halvdel av september. Den vil gi kommunen mulighet til å registrere mottatte papirsøknader i løsningen slik at disse også kan saksbehandles elektronisk.

Del 3 i rundskriv 2018-3 om saksgangen og utfyllingen av papirskjema er i stor grad erstattet av den elektroniske løsningen og den tilhørende brukerveiledningen. I en overgangsperiode vil det fortsatt være mulig å benytte papirskjema. I den grad dette

rundskrivet uttrykkelig viser til punkter i rundskriv 2018 – 3 om utfyllingen av papirskjema og rutiner knyttet til dette, gjelder de nevnte punktene i det gamle rundskrivet derfor fortsatt.

Endringer/presiseringer i forskriften fra 15. august 2018:

Endringene listes opp i rekkefølgen de forekommer i forskriften. Det som er aller viktigst å merke seg er at søknadsfristen utvides til ett år.

Hvem kan få tilskuddet

Privatpersonene som kan få tilskudd på grunnlag av reglene i § 7 blir nå også nevnt i § 3 første ledd som tar for seg hvem som kan få tilskudd.

Retting av ordlyd vedrørende skatteoppgjør

§ 2 andre ledd er rettet slik at det fremkommer at det er den avløste *personen* som det søkes tilskudd til avløsning av *sine skatteoppgjør* som er av betydning.

Driftsfellesskap har betydning

Til nå har driftsfellesskapets betydning kun blitt signalisert gjennom bruken av ordet «virksomhet» i jordbruksavtalens punkt 9.2. I hørings- og fastsettelsesbrev til forskriftsendringene påpeker Landbruks- og matdepartementet at driftsfellesskap skal behandles som om det var ett foretak når det gjelder tilskudd til sykdomsavløsning mv.

Dette kan ha betydning for 1) størrelsen på produksjonen tilskuddet skal beregnes på grunnlag av, 2) hvor mange tilskudd som kan utbetales til foretakene i driftsfellesskapet for samme periode og 3) hvem som kan utføre avløsning som gir rett til tilskudd. Fra 15. august er dette siste presisert tydeligere i § 3 fjerde ledd i sykdomsavløsningsforskriften: Avløser kan ikke selv ha, eller være gift/samboer med noen som har, næringsinntekt fra noen av foretakene i driftsfellesskapet.

Tilskudd i forbindelse med nødvendig behandling

Praktiseringen av regelen i § 4 som går ut på at det kan gis tilskudd til avløsning dersom jordbrukeren har vært til nødvendig behandling eller kontroll på sykehus eller hos spesialist pga. egen sykdom eller skade, selv om vedkommende ikke har fått sykmelding, er tatt inn i forskriften.

Tilskudd hvis de medisinske vilkårene for svangerskapsenger er oppfylt

Til nå har det vært et vilkår for tilskudd etter § 5 første ledd at jordbrukeren faktisk har mottatt svangerskapsenger fra NAV. Fremover vil det også være mulig å få tilskudd til avløsning selv om jordbrukeren ikke har mottatt denne ytelsen, dersom det foreligger en bekreftelse fra NAV, for eksempel i et avslagsvedtak, på at de medisinske vilkårene for rett til svangerskapsenger er oppfylt. En forutsetning er selvsagt at øvrige vilkår i regelverket for tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv., inkludert kravet til den avløstes næringsinntekt, er oppfylt.

Søknadsfristen utvides til ett år

For søknader som behandles fra og med den 15. august 2018 gjelder en søknadsfrist på ett år, dvs. 365 dager, fra siste dagen det blir søkt tilskudd for. Dette er en betydelig utvidelse av fristen. I de fleste saker betyr dette at søknadsfristen løper ut ett år etter siste dag i sykmeldingsperioden, foreldrepengeperioden e.l.

Det nye elektroniske systemet slipper imidlertid kun gjennom tilskuddssøknader for perioder som er logiske i forhold til årsaken til behovet for avløsningen og i tråd med

reglene for hvor lenge det kan gis tilskudd. Det er således ikke mulig å sende inn en søknad om tilskudd på grunn av jordbrukerens sykdom for en sammenhengende periode på f.eks. 18 måneder i et forsøk på å holde seg innenfor søknadsfristen. Den nye fristen er derfor i praksis ett år etter den perioden systemet tillater deg å sende ordinær søknad om tilskudd for.

Søkere som har fått avslag fordi de søkte etter tre-måneders fristen som gjaldt til og med 14. august 2018 kan sende ny søknad dersom siste dag av perioden de vil søke for ikke er lenger tilbake enn at den er innenfor den nye søknadsfristen.

Presisering av at det kun er vilkår det er mulig å gi dispensasjon fra

§ 9 andre ledd er endret for å tydeliggjøre at det er *vilkårene*, og ikke rettighetene, som beskrives i de opplistede paragrafene, fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan gi dispensasjon fra i særlige tilfeller.

Uttrykkelig hjemmel til innhenting av opplysninger fra skatteetaten

§ 10 har fått ny overskrift og nytt andre ledd. I dette leddet fremkommer det at landbruksforvaltningen kan innhente opplysninger direkte fra skatteetaten. Hjemmelen er generell, men av høringsbrevet fremkommer at dette først og fremst vil være aktuelt ved bruken av den nye, elektroniske løsningen. Da kan saksbehandler innhente opplysninger om den avløste sin næringsinntekt fra jordbruk, om vedkommendes inntekter i perioden det er søkt tilskudd for og om lønnen egne ansatte avløser har mottatt fra foretaket.

Bestemmelsene som har stått i andre ledd til og med 14. august 2018 vil heretter utgjøre tredje ledd.

Tydeligere hjemmel for tilbakekreving av feilutbetalt tilskudd

Dagjeldende forskrift i sin tid ble utarbeidet etterlatte etter avdød jordbruker ved en inkurie (en feil) ikke inkludert i bestemmelsen om tilbakekreving av feilutbetalt tilskudd. Frem til nå har man derfor måttet vise til den ulovfestede læren om *conditio indebiti* for å kunne kreve tilbake feilutbetalt tilskudd fra privatpersoner. Nå er § 13 første ledd omformulert slik at alle som av en eller annen grunn har mottatt en uberettiget utbetaling av tilskuddet omtales i bestemmelsen.

I tillegg til endringene nevnt ovenfor vil vi minne om endringen i jordbruksavtalen som tro i kraft fra 1. januar 2018:

- Det er produksjonen første dag av søknadsperioden som skal ligge til grunn for foretakets maksimale dagsats – ikke produksjonen per 1. januar i avløsningsåret.

Søkere som ikke benytter den elektroniske løsningen må derfor passe på å bruke siste versjon av papirsøknadsskjemaet og der oppgi antallet dyr, dekar planteproduksjon, bifolk og kvadratmeter veksthusproduksjon foretaket, eller eventuelt driftsfellesskapet, hadde første dag av søknadsperioden. Ved saksbehandlingen av papirsøknader manuelt i ukene før det blir mulig å legge disse inn i den elektroniske løsningen, må saksbehandler kontrollere beregningen av, eller eventuelt selv beregne, tilskuddsgrunnlaget basert på opplysningene om produksjonen.

Innhold

Kommentarer til reglene i forskrift om tilskot til avløsning ved sykdom og fødsel mv. og i jordbruksavtalen kapittel 9.2.....	1
Innledning og oppsummering av endringer.....	1
DEL 1. GJENNOMGANG AV FORSKRIFTENS BESTEMMELSER.....	7
1.1 FORMÅL § 1	7
1.2 FORHOLDET TIL JORDBRUKSOPPGJØRET § 2	7
1.3 GENERELLE VILKÅR § 3	8
1.3.1 Krav til foretaket	8
1.3.2 Krav til den som avløses – næringsinntekt fra foretaket	8
1.3.3 Krav om dokumenterte kostnader til avløsning.	10
1.3.4 Krav til avløser	10
1.4. FORHOLD SOM KAN GI RETT TIL TILSKUDD § 4 – § 7.....	11
1.4.1. Tilskudd ved sykdom – § 4	11
1.4.2. Tilskudd ved svangerskap, fødsel og adopsjon av barn under 15 år – § 5.....	12
1.4.3. Tilskudd ved sykdom hos barn – § 6.....	13
1.4.4. Tilskudd ved dødsfall – § 7.....	14
1.5 ADMINISTRATIVE BESTEMMELSER	14
1.5.1 Søknad – § 8.....	14
1.5.2 Administrasjon, dispensasjon og klage – § 9	15
1.5.3. Opplysningsplikt og kontroll, krav til dokumentasjon – §10.....	16
1.5.5. Avkorting ved brudd på frist ved kontroll – § 12 andre punktum.....	18
1.5.6. Tilbakebetaling og renter mv – § 13	18
2.1 BEREGNINGSREGLENE	20
2.1.1 Dagsats	20
2.1.2 Gradering.....	20
2.1.3 Fradrag	20
2.1.4 Bare ett tilskudd per virksomhet av gangen	20
2.1.5 Bare tilskudd til ett foretak av gangen.....	21
2.1.6 Maksimalt tilskudd.....	21
2.1.7 Totalt tilskudd til utbetaling blir det samme enten man sender én etterfølgende eller flere del søknader for én lang, sammenhengendeperiode.....	21
2.1.8 Oppsummering – beregningen av tilskuddet.....	21
2.2 NÆRMERE OM DAGSATSEN	22
2.2.1 Tabellene i jordbruksavtalen	22
2.2.2 Gradering av dagsatsen	24
2.3 NÆRMERE OM FRADRAG	26
2.3.1 Ytelser fra NAV ved sykdom, uførhet og fødsel.....	26
2.3.2 Lønn	27
2.3.3 Pensjonsytelser.....	27
2.3.4 Godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste ol.	27

2.4. BEREGNING AV TILSKUDD I ULIKE TYPER SAKER – FORKLARING OG EKSEMPLER	28
2.4.1 Sykmelding	28
2.4.2 Svangerskapspenger	30
2.4.3 Permisjon 14 dager i forbindelse med fødsel, adopsjon eller omsorgsovertakelse	30
2.4.4 Foreldrepenger	30
2.4.5 Barns sykdom.....	31
2.4.6 Dødsfall	31
DEL 3. OM SAKSBEHANDLINGEN	32
3.1. NY ELEKTRONISK LØSNING FRA 15. AUGUST 2018.....	32

DEL 1. GJENNOMGANG AV FORSKRIFTENS BESTEMMELSER

1.1 FORMÅL § 1

Tilskuddsordningen skal ifølge § 1 medvirke til å dekke kostnader til avløsning ved jordbrukerens¹ egen eller barns sykdom, ved svangerskap, ved fødsel, adopsjon eller omsorgsovertakelse, og ved jordbrukerens dødsfall. Formålet med ordningen er altså ikke å bedre økonomien i jordbruksforetak generelt, men å fungere som et sikkerhetsnett når jordbrukeren av bestemte årsaker helt eller delvis er ute av stand til å utføre det arbeidet han eller hun vanligvis vil ha gjort for å holde driften i foretaket i gang.

1.2 FORHOLDET TIL JORDBRUKSOPPGJØRET § 2

§ 2 slår fast at tilskuddet skal beregnes ut fra satser, definisjoner og beregningsregler i jordbruksavtalen.

Satser

Tilskudd beregnes for antallet dager det kan utbetales tilskudd for i søknadsperioden. Det er fastsatt fem nivåer for dagsatsen. Maksimal dagsats er satt til 1555 kroner. Hvilket nivå et foretak skal ha avhenger av hvilken type produksjon foretaket driver og størrelsen på denne. Se nærmere punkt 2.2.1.

Beregningsregler

Husdyrprodusenter og veksthusprodusenter kan få tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. gjennom hele året. Honningprodusenter og produsenter av planter på friland kan få tilskudd for avløsning i onnetida.

Det skal gjøres fradrag for stønader og andre inntekter den som har blitt avløst kan få i perioden det søkes tilskudd for.

Dagsatsen skal graderes dersom jordbrukeren er delvis sykmeldt fra arbeidet i foretaket, mottar graderte svangerskapspengene, tar ut foreldrepenger med 80 % dekningsgrad eller benytter muligheten til å ta ut graderte foreldrepenger ved siden av deltidsarbeid.

Det gis kun ett tilskudd per person i samme periode. Likeledes gis det kun ett tilskudd per virksomhet i samme periode. Vanligvis vil dette bety foretakets virksomhet, men hvis foretak er i driftsfellesskap, slik dette defineres i produksjonstilskuddsforskriften § 7 andre ledd, så regnes alle foretakene i driftsfellesskapet som en del av *virksomheten*. Av jordbruksavtalen fremgår det at dersom Fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet finner at det for en periode foreligger særlige forhold som taler for å gi virksomheten tilskudd for avløsning utover dette, kan det gis dispensasjon fra denne regelen.

Se rundskrivets del 2 om beregning av tilskudd for nærmere utdyping av reglene for dette.

---

¹ Med «jordbruker/-en» menes person som arbeider aktivt i driften av foretaket og som har næringsinntekt fra foretakets jordbruks- eller gartnerivirksomhet. Det kan altså både være den som noen vil tenke på som «selve» jordbrukeren og andre, for eksempel ektefellen. Ofte er det underforstått at personen har blitt avløst.

1.3 GENERELLE VILKÅR § 3

De generelle vilkårene som må være oppfylt i alle situasjonene som kan gi rett til tilskudd etter denne ordningen kan deles inn i kategoriene: 1) krav til foretaket, 2) krav til den som avløses, 3) krav om dokumenterte kostnader til avløsning, og 4) krav til avløser.

1.3.1 Krav til foretaket

Det kan gis tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. til foretak som er registrert i Enhetsregisteret, og som driver vanlig jordbruksproduksjon. Kravet om at det skal drives vanlig jordbruksproduksjon innebærer et krav om at produksjonen har et næringsmessig preg og drives i tråd med god agronomisk praksis og godt husdyrhold. Utgangspunktet for vurderingen av «vanlig» vil være objektive gjennomsnittstall eller standarder, men det vil være rom for et visst avvik fra disse. En ytterligere utdyping av hva som ligger i vanlig jordbruksproduksjon finnes i forarbeidene og retningslinjene til forskrift om produksjonstilskudd og avløsning i jordbruket av 19.12.2014.

1.3.2 Krav til den som avløses – næringsinntekt fra foretaket

Det er et vilkår at den som har blitt avløst har næringsinntekt fra foretaket eller driftsfellesskapet sin jordbruks- eller gartnerivirksomhet. Næringsinntektens størrelse er knyttet opp mot grunnbeløpet (G) i folketrygden, og må være minst $\frac{1}{2}$ G. Det er den *gjennomsnittlige* næringsinntekten i de to siste inntektsårene bonden har fått endelig skatteoppgjør for, per 1. januar i det året avløsningen har funnet sted, som er avgjørende. Dette betyr at vedkommende godt kan ha negativ næringsinntekt det ene året, så lenge næringsinntekten det andre året er stor nok til at gjennomsnittet likevel er minst $\frac{1}{2}$ G. Dersom den som har blitt avløst ikke har fått endelig skatteoppgjør fordi han eller hun har innvendinger mot fastsettingen (tidligere kalt ligningen) for ett eller flere år, legges tallene foreløpig fastslått av skatteetaten til grunn.

For avløsning utført i 2018 er det således inntekten i 2015 og 2016 som er avgjørende. Den gjennomsnittlige næringsinntekten for disse to årene må minst utgjøre halvparten av det gjennomsnittlige grunnbeløpet (G) for det siste av dem. Gjennomsnittlig G for 2016 var 91 748 kroner ($\frac{1}{2}$ G = 45 870). Den som blir avløst i 2018 må derfor ha hatt en gjennomsnittlig næringsinntekt fra foretakets jordbruks- eller gartnerivirksomhet i 2015 og 2016 på minst 45 870 kroner for at det skal kunne utbetales tilskudd.

Næringsinntekt fra enkeltpersonforetak (ENK) hentes fra utskrift av fastsettingen (tidligere kalt godkjent ligning) post 2.7.1 «Inntekt fra jordbruk». Hvis den avløste har næringsinntekt fra samdrift (ANS eller DA) hentes inntekten fra post 2.7.8. Det må da bekreftes at næringsinntekten gjelder jordbruk/gartneri. Sykepenger kan regnes inn i næringsinntekten hvis det bekreftes at retten til disse er opptjent gjennom næringsinntekt fra jordbruk/gartneri, post 2.7.13.

Kravet om næringsinntekt gjelder alle det søkes om tilskudd til avløsning av. Dette innebærer at inntekten fra foretaket må deles mellom ektefeller for at det skal kunne gis tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. for begge. Samboere må eventuelt opprette et ANS eller et DA for å kunne fordele næringsinntekten seg imellom. Det gis ikke tilskudd til avløsning av ansatte i eller eiere av aksjeselskaper fordi disse mottar hhv. lønn eller utbytte, og ikke næringsinntekt, fra selskapet. Ved utbetaling av tilskudd til etterlatte i forbindelse med jordbrukerens død så er det den avdøde jordbrukeren som blir

avløst. Det er således den avdøde som, på datoen for dødsfallet, må ha oppfylt kravet til næringsinntekt.

Dispensasjon fra kravet til næringsinntekt

Hensikten med vilkåret om at den som avløses må ha minst ½ G i næringsinntekt fra foretakets jordbruks- eller gartneridrift er å sikre at tilskuddet utbetales for avløsning av personer med en reell tilknytning til driften av foretaket. Det er imidlertid ikke lovgivers hensikt å stenge nyetablerte jordbrukere eller jordbrukere som ikke har tilstrekkelig næringsinntekt på grunn av store investeringer eller lignende ute fra tilskuddsordningen. Dette ble presisert i brev fra Landbruks- og matdepartementet til Landbruksdirektoratet av 16. januar 2017.

Dispensasjon fra næringsinntektsvilkåret kan gis etter en konkret vurdering i den enkelte sak der Fylkesmannen tar stilling til 1) om foretakets jordbruksdrift er å anse som næringsvirksomhet og 2) om den avløste har tilstrekkelig tilknytning til driften av foretaket. Dette siste må sees i lys av at det bare bør gis tilskudd for avløsning som er nødvendig fordi vedkommende ikke kan utføre de oppgavene han eller hun vanligvis utfører for å holde den daglige driften i gang.

I kravet om *næringsvirksomhet* ligger at foretaket må drive næring i skattemessig forstand. Det betyr at jordbruksvirksomheten må være av økonomisk karakter, ha et visst omfang og varighet. Foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon og virksomheten må være egnet til å gå med overskudd over tid. Det betyr at selv om virksomheten går med underskudd noen år etter oppstart, eller etter omlegging av driften eller store investeringer, så kan det gis dispensasjon hvis det er sannsynlig at driften blir innbringende etter hvert. Dersom ligningsmyndighetene ikke aksepterer virksomheten som næringsvirksomhet kan det ikke gis dispensasjon fra næringsinntektsvilkåret. Hobbyvirksomhet er ikke å anse næringsvirksomhet i skattemessig forstand.

Innehaver av enkeltpersonforetak som leverer næringsoppgave fra jordbruk vil vanligvis kunne sies å ha nødvendig *tilknytning til driften* av foretaket selv om vedkommendes næringsinntekt fra foretaket enkelte år har vært lavere enn ½ G. Adgangen til å gi dispensasjon fra næringsinntektsvilkåret for innehaverens ektefelle er snevrere. Det kan imidlertid gis dispensasjon i forbindelse med ektefellens sykdom dersom foretakets jordbruksproduksjon på sykdomstidspunktet er av en slik art og størrelse at den krever begge ektefellenes samtidige innsats og tilstedeværelse, og at det er sannsynlig at begge deltar i driften.

Dispensasjon skal kun gis etter en konkret vurdering i den enkelte sak. For at vurderingen skal være tilstrekkelig konkret må den knyttes til et nærmere begrenset tidsrom og vanligvis også til en bestemt avløsningsårsak. Det er ikke anledning til å gi en dispensasjon på generelt grunnlag eller for lang tid fremover. Dersom dispensasjon fra næringsinntektsvilkåret gis for innehavers ektefelle, må det fremgå av vedtaket hvor stor og hvilken type produksjon foretaket driver og det må utdypes hvorfor ektefellens samtidige arbeidsinnsats er nødvendig.

1.3.3 Krav om dokumenterte kostnader til avløsning.

Tilskudd kan gis til dekning av dokumenterte utgifter til avløsning. I dette ligger for det første et krav om at utgiftene skal dokumenteres, se nærmere under avsnitt 1.5.3. For det andre er det et krav om at utgiftene gjelder utført avløsning. For at noe skal regnes som avløsning må det dreie seg om arbeidsoppgaver knyttet til den typen produksjon som kan gi grunnlag for tilskuddet: Husdyrdrift, veksthusproduksjon eller, i onnetida, til planteproduksjon på friland eller honningproduksjon.

Både utgifter til egen ansatt avløser og tjenester levert fra avløserlag, kommunen og fra andre foretak kan gi rett til tilskudd. Dersom avløseren er ansatt i foretaket kan utgifter til lønn, feriepenger, arbeidsgiveravgift og eventuell avgiftspliktig kjøregodtgjørelse gi grunnlag for tilskudd. Utgifter til varer eller materiell som blir benyttet ved utførelsen av tjenesten gis det *ikke* tilskudd for.

Formålet med tilskuddsordningen er å gi tilskudd slik at den daglige driften kan holdes i gang i perioder der jordbrukeren av spesielle årsaker ikke kan utføre det nødvendige arbeidet selv. Begrepet avløsning innbefatter *de arbeidsoppgavene som det ikke er uvanlig at gårdbrukere utfører selv*. Det skal legges et objektivt avløsningsbegrep til grunn. Dette innebærer at dersom det er uvanlig at bønder flest utfører arbeidsoppgaven, vil ikke tjenesten gi grunnlag for tilskudd til avløsning. Selv om en jordbruker faktisk pleier å utføre en arbeidsoppgave selv, fordi han eller hun har spesialkompetanse, så vil vedkommendes foretak likevel ikke kunne få tilskudd til avløsning for kjøp av tilsvarende tjenester fra andre, så lenge det er uvanlig at bønder flest utfører denne typen arbeid.

Landbruksdirektoratet har forhåndsvurdert ulike typer arbeidsoppgaver/tjenester. Oppramsingen nedenfor er ikke uttømmende, men kan tjene som rettesnor når andre tjenester skal vurderes.

Utgifter til følgende kan gi grunnlag for tilskudd:

Stell og føring av dyr, saueklipping, klauvskjæring, vedlikehold av driftsbygning i form av for eksempel maling eller snekkerarbeid, såing, jordarbeiding, gjødsling, innhøsting, rundballepressing, gjerdehold, beiterydding, frakt av dyr til og fra beite mv.

For så vidt gjelder sykdomsavløsning kan også utgifter til lønningsarbeid gi grunnlag for tilskudd. Det er jo nødvendig å sørge for korrekt og rett-tidig lønnsutbetaling for at noen skal være villige til å avløse jordbrukeren. Det gis ikke tilskudd til avløsning ved ferie og fritid for slike utgifter.

Utgifter til følgende kan ikke gi grunnlag for tilskudd:

Dyrlege, regnskapsføring, rådgivning fra husdyrkontrollen, drektighetskontroll, husdyrkontroll, rørlegger, elektriker eller bilmekaniker. Arbeid knyttet til for eksempel oppføring av ny driftsbygning eller grunnarbeider i forbindelse med dette gir heller ikke grunnlag for tilskudd.

1.3.4 Krav til avløser

For at foretaket skal kunne få tilskudd må avløseren være fylt 15 år når avløsningen skjer. Det er ingen øvre aldersgrense for avløseren. Avløseren kan ikke være en som har næringsinntekt fra virksomheten, dvs. hverken fra foretaket eller andre foretak i et

eventuelt driftsfellesskap. Avløseren kan heller ikke være en som er ektefelle/samboer med en som har næringsinntekt fra virksomheten. Dette gjelder også der ektefellen/samboeren er ansatt som landbruksvikar eller avløser i avløserlaget.

1.4. FORHOLD SOM KAN GI RETT TIL TILSKUDD § 4 – § 7

1.4.1. Tilskudd ved sykdom – § 4

Tilskudd til avløsning ved sykdom kan utbetales for avløsning av jordbrukere som var 69 år eller yngre da avløsningen fant sted.

Krav om sykmelding eller nødvendig undersøkelse, behandling eller kontroll hos lege

Det kan gis tilskudd hvis den som avløses har vært sykmeldt fra arbeid i landbruksforetaket. Det er ikke tilstrekkelig å være sykmeldt fra annet arbeid. Det framgår av sykmeldingen hvilket arbeid en er sykmeldt fra.

For at det skal kunne utbetales tilskudd til avløsning av en jordbruker som mottar gradert uføretrygd, må vedkommende være sykmeldt ut over den varige uførheten. Det kan ikke utbetales tilskudd til avløsning av en person som mottar uføretrygd basert på helt nedsatt inntektsevne. Dersom den avløste mottar arbeidsavklaringspenger (AAP) må det fremgå av legeerklæring at vedkommende på grunn av sykdom eller skade ikke kan utføre arbeid i foretaket.

Hvis jordbrukeren har vært sykmeldt lenger enn 16 dager og ikke har mottatt sykepenger fra NAV i tråd med sykmeldingen, må søkeren dokumentere hvorfor NAV ikke har utbetalt sykepenger. Avviket kan for eksempel skyldes at NAV ikke godkjenner sykmeldingen fordi legen har mistet retten til å sykmelde, sykmeldingen er for dårlig utfylt, sykmeldingen er etterdatert, eller NAVs rådgivende lege har innvendinger til sykmeldingsgraden. Kommunen kan i de fleste saker legge til grunn det NAV har godkjent, men må uansett gjøre en egen vurdering av opplysningene i saken.

Det kan også gis tilskudd for dager jordbrukeren har vært til nødvendig undersøkelse, behandling eller kontroll på sykehus eller hos spesialist godkjent av det offentlige. I de tilfellene det er lang reisevei til sykehus eller spesialist kan en dag i forkant og etterkant av dag(er) for undersøkelse eller kontroll legges til ved behov. Saksbehandler i kommunen må i så fall notere dette i saken.

365 dagers-grensen

Foretaket/virksomheten kan få tilskudd til avløsning av en og samme sykmeldte jordbruker for inntil 365 dager i løpet av de tre siste årene. Tellingen av dager er knyttet til antall sykmeldingsdager det utbetales tilskudd for og er helt frikoblet fra NAV sin telling av dager det er utbetalt sykepenger for. Forutsatt at jordbrukeren er sammenhengende sykmeldt så teller alle dager i perioden foretaket søker tilskudd for med – enten avløser har utført arbeid på bruket alle dagene eller bare noen av dagene i perioden. Dette kan illustreres med et eksempel:

Jordbrukeren var sykmeldt i 14 dager fra torsdag 10. desember til og med onsdag 23. desember. Foretaket søker tilskudd til avløsning for denne perioden. Avløseren har ikke jobbet i helgene. Helgedagene skal likevel telle med ved beregningen av maksimalt tilskudd for de to ukene og ved tellingen av antall dager det er utbetalt tilskudd for. Det vil si at det beregnes og utbetales tilskudd for 14 hele dager.

Det er ikke påbudt å søke om tilskudd for hele sykmeldingsperioden. Bare dagene i den delen av sykmeldingsperioden det søkes tilskudd for teller med opp mot 365-dagersgrensen. Dette kan illustreres slik:

Jordbrukeren var sykmeldt i 21 dager fra torsdag 10. desember til og med onsdag 30. desember. I likhet med i helgene har familiemedlemmer kunnet hjelpe til i juleferien. Foretaket hadde derfor ikke utgifter til avløser i julen. Av den grunn velger foretaket å bare søke om tilskudd til avløser for de to første ukene i sykmeldingsperioden. De dagene jordbrukeren var sykmeldt den tredje uken skal det følgelig ikke beregnes eller utbetales tilskudd for og de teller ikke med når man skal se om grensen på 365 dager blir nådd. Antallet tilskuddsdager her blir etter dette 14 – akkurat som i eksempelet ovenfor.

Etter 26 uker uten utbetaling av tilskudd pga. jordbrukerens sykdom begynner tellingen av dager opp mot 365 dagers-grensen alltid på nytt (dvs. på dag 1). Da har det ikke lenger noen betydning hvor mange dager det er utbetalt tilskudd for på dette grunnlaget tidligere i treårsperioden.

Ikke dispensasjonsadgang fra tidsbegrensningen ved sykdom

Det er bare mulig å gi dispensasjon fra vilkår for å kunne få tilskudd. Det er derfor ikke adgang til å «dispensere» fra at tilskuddet til avløsning ved jordbrukerens sykdom opphører når det har blitt utbetalt for 365 dager i løpet av den siste treårsperioden. Det kan heller ikke «dispenseres» fra kravet om at det deretter må gå 26 uker uten utbetaling før tilskudd kan utbetales på nytt for avløsning knyttet til jordbrukerens sykdom.

1.4.2. Tilskudd ved svangerskap, fødsel og adopsjon av barn under 15 år – § 5

Svangerskapspengene

Det kan gis tilskudd til avløsning for perioder den som avløses har mottatt svangerskapspengene. Svangerskapspengene utbetales fra NAV når den gravide ikke kan utføre sitt vanlige arbeid eller alternative arbeidsoppgaver på arbeidsstedet på grunn av svangerskapet.

Det kan også gis tilskudd dersom den avløste jordbrukeren oppfyller de medisinske vilkårene for svangerskapspengene selv om jordbrukeren av andre årsaker ikke får utbetalt denne ytelsen fra NAV. Det er et vilkår at dette kan dokumenteres med et vedtak eller en uttalelse fra NAV.

Foreldrepenger

Det kan gis tilskudd til avløsning for perioder den som avløses har mottatt foreldrepenger. NAV utbetaler foreldrepenger til mor og far i forbindelse med fødsel, og i forbindelse med adopsjon av barn under 15 år. Foreldrepengene må tas ut innen tre år etter fødselen/adopsjonen. Dersom foreldrene ønsker å kombinere foreldrepermisjon med deltidsarbeid er det mulig å benytte gradert uttak av foreldrepenger. Selvstendig næringsdrivende må i så fall inngå en skriftlig avtale med NAV om dette. Varigheten av permisjonen, dekningsgrad og eventuell gradering kombinert med deltidsarbeid vil fremgå av vedtak om foreldrepenger fra NAV.

Engangsstønad ved fødsel og ved adopsjon av barn under 15 år

Det kan utbetales tilskudd dersom den som avløses har mottatt engangsstønad fra NAV. Engangsstønad utbetales i forbindelse med fødsel og adopsjon når moren ikke har opptjent

rett til foreldrepenger. Hvis faren får/overtar eneomsorgen for barnet eller adopterer barn alene, kan han få engangsstønad dersom han ikke har rett til foreldrepenger.

Ved mottak av engangsstønad kan det gis tilskudd for det maksimale antallet uker mor kan få utbetalt foreldrepenger med 100 % dekningsgrad etter ordinære regler. Per 1. januar 2018 er dette 39 uker. For barn født etter 1. juli 2018 er dette 34 uker.

14 dager til avløsning i forbindelse med fødsel/adopsjon eller omsorgsovertakelse

Det kan utbetales tilskudd til avløsning av faren til barnet i inntil 14 dager i forbindelse med fødselen. Medmor likestilles med far, jf. barneloven § 4 a tredje ledd. Det er et vilkår at foreldrene bor sammen og at det ikke utbetales tilskudd til avløsning av moren for de samme ukene.

Avløsningen skal fortrinnsvis skje i sammenheng, men kan også deles slik at faren kan være tilstede en eller flere dager i forbindelse med fødselen og deretter når mor og barn har kommet hjem fra sykehuset.

Med «i forbindelse med fødselen» menes perioden fra to uker før fødselen til to uker etter at mor er kommet hjem fra sykehuset. Dersom avløsningen har skjedd forut for fødselen likestilles termindato med fødsel siden man ikke kan vite på forhånd akkurat når en naturlig fødsel vil finne sted.

Tilsvarende kan det gis tilskudd for avløsning av en av foreldrene i inntil 14 dager i forbindelse med omsorgsovertakelse ved adopsjon av barn under 15 år som ikke er stebarn og i forbindelse med overtakelsen av omsorgen for fosterbarn.

1.4.3. Tilskudd ved sykdom hos barn – § 6

Det kan gis tilskudd til avløsning når jordbrukeren følger barn til legeundersøkelse eller annen oppfølging i forbindelse med barnets sykdom eller skade. Det kreves ikke at undersøkelsen gjøres av spesialist eller på sykehus. Også undersøkelse hos fastlegen eller på legevakten kan gi grunnlag for utbetaling av tilskudd. Tilskudd på dette grunnlaget kan gis til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år.

Dersom jordbrukeren har barn med kronisk sykdom, langvarig sykdom eller nedsatt funksjonsevne kan det gis tilskudd for avløsning i forbindelse med barnets sykdom også for dager vedkommende må ta seg av barnet hjemme mens det er sykt. Det er et krav at barnets sykdom eller funksjonsnedsettelse medfører en generell økning i risikoen for at jordbrukeren får fravær fra arbeidet i foretaket. Det gis således ikke tilskudd til avløsning for å være hjemme med barn som kun lider av forkjølelse, influensa, barnesykdommer eller lignende.

Tilstandene som ramses opp i forskrift 25. mars 1997 nr. 263 om hvilke sykdommer og funksjonshemninger som skal gi utvidet rett til omsorgspenger etter folketrygdloven § 9-6 andre ledd vil regnes som kronisk sykdom, langvarig sykdom eller nedsatt funksjonsevne i denne sammenhengen. Også andre tilstander kan gi tilskudd til avløsning for dager jordbrukeren må ta seg av barnet hjemme, dersom de gir funksjonsnedsettelse i tilsvarende grad som de som er oppramset i forskriften. Det kan også gis tilskudd til

avløsning i forbindelse med opplæring/kurs knyttet til barnets sykdom. Tilskudd på dette grunnlaget kan gis til og med det kalenderåret barnet fyller 18 år.

Det kan gis tilskudd til avløsning for inntil 20 dager per forelder per år på dette grunnlaget. Til avløsning av enslige foreldre kan det gis tilskudd for inntil 40 dager per år.

1.4.4. Tilskudd ved dødsfall – § 7

Dersom en jordbruker dør og de generelle vilkårene for rett til tilskudd i § 3 første og andre ledd var oppfylt på datoen for dødsfallet, kan en av jordbrukerens nære etterlatte få tilskudd til avløsning av avdøde i inntil 8 uker etter dødsfallet. Som nære etterlatte regnes gjenlevende ektefelle/samboer, barn og foreldre. Dersom det ikke finnes nære etterlatte kan det ikke gis tilskudd til avløsning på grunn av jordbrukerens dødsfall. Dødsboet som sådant kan ikke få tilskudd etter § 7.

Den etterlatte trenger ikke være sykmeldt for å få tilskudd og foreldre kan få utbetalt tilskudd selv om de er pensjonister. Det skal ikke trekkes for eventuelle sykepenger, andre ytelser eller lønn som mottakeren av tilskuddet får i avløsningsperioden. Dette er naturlig i og med at det i prinsippet er den avdøde som avløses. Ved beregningen av tilskuddet skal det imidlertid heller ikke trekkes for avdødes lønn eller pensjon mv. som er blitt utbetalt etter dødsfallet.

1.5 ADMINISTRATIVE BESTEMMELSER

1.5.1 Søknad – § 8

Det er jordbruksforetaket eller nærstående etterlatt etter avdød jordbruker som kan få tilskudd etter denne ordningen. Det er altså den etterlatte selv eller den/de som i juridisk forstand representerer foretaket som må signere søknadsskjemaet og som har ansvar for at de gitte opplysningene er korrekte. Eventuelle utenforstående hjelpere kan gjerne bistå med å fylle ut søknaden, men dette fritar ikke foretaket eller den etterlatte fra plikten til å sette seg inn i regelverket som gjelder for tilskuddet de søker på. Foretaket eller den etterlatte kan ikke overføre eller pantsette retten til tilskuddet til andre.

Fristen for å levere søknad er ett år etter siste dag i perioden det søkes tilskudd for. Dette er en utvidelse i forhold til tidligere. Søkere som har fått avslag fordi de hadde overskredet tre-måneders fristen som gjaldt frem til og med 14. august 2018 kan søke på nytt dersom de er innenfor ett-års fristen som gjelder fra 15. august 2018.

Det ligger en begrensning i uttrykket «det søkes tilskudd for»: I den nye søknadsløsningen kan det nemlig bare søkes om tilskudd for det antallet dager og de tidsrommene i forhold til en hendelse som regelverket åpner opp for å gi tilskudd for. Det er for eksempel ikke mulig å sende inn søknad om tilskudd på grunn av jordbrukerens sykdom for en periode som er lenger enn 365 dager. Tilsvarende vil det ikke være mulig å sende inn søknad om tilskudd til avløsning på grunn av fars omsorgspermisjon ved fødsel for mer enn 14 dager og heller ikke for datoer som ikke kan sies å være «i forbindelse med» fødselen. Hvis jordbrukeren dør og den etterlatte ektefellen vil søke om tilskudd til avløsning, får vedkommende bare sendt inn søknad for dager i tidsrommet fra dødsdatoen og åtte uker deretter. Søknadsfristen utløper således ett år og åtte uker etter datoen for dødsfallet.

En dispensasjonssøknad avbryter ikke søknadsfristen. For å regnes som levert i tide, må søknaden være sendt inn elektronisk eller postlagt innen kl. 24.00, eller levert kommunen før åpningstidens slutt, senest datoen for søknadsfristen.

En søknad som sendes inn etter søknadsfristen, skal avvises og ikke realitetsbehandles dersom det ikke er grunnlag for å gi dispensasjon fra søknadsfristen. Hvis søknaden er sendt inn før utløpet av fristen, men nødvendig dokumentasjon mangler, skal søker få tilbakemelding om dette og gis en ny frist for innsending av det etterspurte. Dersom ikke denne fristen overholdes kan saken avvises fordi kommunen mangler beslutningsgrunnlag for vedtak i saken.

Dispensasjon fra søknadsfristen

Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan gi dispensasjon fra søknadsfristen i særlige tilfeller. Det kan forsvares å gi dispensasjon fra søknadsfristen i saker med innslag av force majeure – altså der helt uventede forhold utenfor søkers kontroll forårsaker at søknaden om tilskudd blir fremsatt etter fristens utløp. Et særlig tilfelle vil således kunne foreligge dersom søker ikke har vært i stand til å ivareta sine interesser på grunn av ulykker, alvorlig sykdom, sykehusopphold og lignende.

Dersom kommunen påviselig har feilinformert søker og det er en klar årsakssammenheng mellom dette og at søknadsfristen ikke ble overholdt, kan det også være riktig å gi dispensasjon. Det skal i utgangspunktet ikke gis dispensasjon fra søknadsfristen dersom søker ikke har gjort tilstrekkelig selv for å sikre at søknaden ble levert i tide. At avløserlaget ikke har videresendt søknaden i tide eller at oversittelse av fristen får økonomiske konsekvenser kan ikke regnes som "særlige tilfeller" som gir grunnlag for dispensasjon.

1.5.2 Administrasjon, dispensasjon og klage – § 9

Det er kommunen som er vedtaksmyndighet. Dette innebærer at det er kommunen som skal behandle søknaden ved å gå gjennom sakens opplysninger, vurdere om disse er tilstrekkelig dokumentert, vurdere om vilkårene for tilskudd er oppfylt og til slutt fatte vedtak om avslag eller innvilgelse. Fylkesmannen behandler klager over kommunens vedtak og fatter vedtak om dispensasjon. Landbruksdirektoratet behandler klager over vedtak om dispensasjon og har det overordnede ansvaret for å administrere tilskuddsordningen.

Dispensasjon

Av andre ledd i § 9 fremgår det at Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet i «særlige tilfeller» kan gi dispensasjon fra vilkårene i enkelte bestemmelser i forskriften. At det «kan» gis dispensasjon betyr nettopp dette. Det må foretas en konkret helhetsvurdering i den enkelte sak og muligheten må benyttes med forsiktighet. Dispensasjon skal ikke gis på generelt grunnlag, men må knyttes opp til en konkret søknadsperiode og –årsak. At noe er et «særlig tilfelle» innebærer som hovedregel at det må være helt spesielt og uvanlig.

Dispensasjonsadgangen er der for å gi en sikkerhetsventil for situasjoner lovgiver ikke så for seg da den aktuelle regelen eller vilkåret ble fastsatt. Det kan aldri gis dispensasjon i strid med formålet med en bestemmelse eller et vilkår. De fleste materielle regler, dvs. bestemmelser om innholdet i rettigheten regelen gir, vil det dermed være umulig å

dispensere fra. Et slikt eksempel er reglene om hvor lenge det kan utbetales tilskudd for avløsning knyttet til jordbrukerens sykdom eller dødsfall og i forbindelse med barns sykdom. At det oppleves urimelig at noen faller utenfor en fastsatt grense gir i seg selv ikke grunnlag for å kunne dispensere.

Det er mest aktuelt å gi dispensasjoner fra vilkåret om at den avløste må ha hatt minst ½ G i næringsinntekt fra foretaket de to siste årene foretaket har fått skatteoppgjør for, jf. § 3 andre ledd. Det kan også dispenseres fra søknadsfristen, jf. § 8 andre ledd. Se henholdsvis punkt 1.3.2 og punkt 1.5.1 for en nærmere omtale av når det kan dispenseres fra disse reglene.

1.5.3. Opplysningsplikt og kontroll, krav til dokumentasjon – §10

Søker av tilskuddet må gi alle opplysninger som landbruksforvaltningen mener er nødvendig for å kunne behandle søknaden. Mange av opplysningene må dokumenteres og søker har ansvaret for å skaffe og levere dokumentasjon på at vilkårene for rett til tilskudd er oppfylt. I det elektroniske søknadsskjemaet får søker beskjed om hvilken dokumentasjon han må legge ved søknaden. Se løsningen eller brukerveiledningen for nærmere beskrivelse av hva som kreves. Vanligvis skal opplysningene som fremkommer av dokumentasjonen i saken legges til grunn i den ordinære saksbehandlingen. Hvis noe er uklart eller utilstrekkelig dokumentert må kommunen imidlertid be søker om en oppklaring og eventuelt om ytterligere dokumentasjon.

Gjennom AGROS kan kommunen innhente opplysninger om den avløste jordbrukerens sin næringsinntekt fra jordbruk i tidligere år direkte fra skatteetaten. Det samme gjelder opplysninger om vedkommendes ulike inntekter og ytelser per måned for tidsrommet fra og med den første måneden i søknadsperioden til og med måneden etter søknadsperiodens utløp. Kommunen kan i tillegg innhente opplysninger om innrapportert lønn til avløsere ansatt i foretaket for perioden fra og med måneden før til og med måneden etter søknadsperioden.

Kommunen kan bistå søker med å innhente øvrig dokumentasjon dersom denne har et spesielt behov for hjelp og saksbehandler har tid til dette ved siden av sine ordinære arbeidsoppgaver. Dersom det er snakk om å innhente opplysninger fra NAV må den avløste jordbruker gi kommunen fullmakt til slik innhenting.

Både kommunen, Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan gjennomføre etterfølgende kontroll som følge av mistanke om at det er gitt tilskudd på feil grunnlag. Foretaket plikter å utlevere all bokføring, korrespondanse og alle opptegninger som kan inneholde opplysninger om forhold av betydning for retten til eller størrelsen på tilskuddet. Forvaltningen kan også gjennomføre stedlig kontroll på eiendommene som foretaket benytter.

1.5.4. Avkorting ved regelverksbrudd – § 11 og ved feil opplysninger – § 12

Avkorting innebærer at det tilskuddet foretaket ville fått etter de ordinære reglene blir redusert helt eller delvis som en reaksjon på kritikkverdige forhold fra foretakets side².

---

² Tilskudd til nærstående etterlatt etter § 8 kan ikke avkortes ettersom §11 og § 12 kun gjelder «tilskudd som tilfell foretaket». Eventuelt feilutbetalt tilskudd til etterlatt skal vurderes krevet tilbakebetalt etter læren om *conditio indebiti*, se punkt 1.5.6 nedenfor.

Avkorting er altså noe annet enn å kreve tilbake feilutbetalt tilskudd. Avkorting gjennomføres ved at tilskuddet først beregnes på grunnlag av de faktiske, korrekte tallene og opplysningene i saken. Deretter gjøres det fradrag for avkortingsbeløpet før det resterende tilskuddet kommer til utbetaling. Dersom overtredelsen/feilen oppdages i ettertid og kommunen mener avkorting skal gjøres, må det fattes vedtak om omgjøring av det opprinnelige vedtaket om tilskudd, om avkorting og om tilbakebetaling etter § 13.

Det er kun der søker kan bebreides for feilen i større eller mindre grad at avkorting kan skje. Hvis den som handlet i strid med regelverket eller ga feil opplysninger var i **aktsom god tro**, altså ikke kan lastes for feilen, skal det ikke avkortes i tilskuddet. Søker kan aldri sies å ha vært i aktsom god tro dersom vedkommende har unnlatt å opplyse om noe av det som etterspørres i søknadsskjemaet – heller ikke i de tilfellene avløserlaget har bistått med utfyllingen av skjemaet.

§ 11– Avkorting ved regelverksbrudd

Bestemmelsen gir hjemmel for avkorting av tilskuddet dersom virksomheten til foretaket uaktsomt eller forsettlig er drevet i strid med regelverk for jordbruksvirksomhet. Ansvarlig myndighet må ha konstatert regelverksbruddet. Dette kan skje både i form av vedtatt pålegg om oppretting i sakens innledende fase, ordinært vedtak og vedtak fattet av klageinstansen. I en dyrevernsak vil for eksempel første trinn kunne være et eller flere pålegg om oppretting av et forhold. Allerede på dette stadiet vil det således kunne fattes vedtak om avkorting i tilskuddet. Likeledes vil en anmeldelse fra særlovsmyndigheten være tilstrekkelig for å legge til grunn at de har konstatert at det foreligger et brudd på regelverket. Kommunen må kontakte fagmyndigheten for å få saken tilstrekkelig opplyst dersom dokumentasjonen for regelverksbruddet er mangelfull.

Avkorting skal alltid vurderes av kommunen. Ved brudd på regelverk for jordbruksdrift er det imidlertid ofte naturlig at fagmyndigheten benytter sine egne reaksjonsmuligheter og/eller at det avkortes i produksjonstilskuddet før det er aktuelt å avkorte i tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. Andre organers manglende utøvelse av sine forvaltningsoppgaver kan imidlertid ikke fritta kommunen fra å benytte adgangen til avkorting der den vurderer at avkorting er riktig. Det kan også tenkes saker der det uavhengig av eventuelle andre reaksjoner vil bli helt feil å utbetale tilskuddet. Da må kommunen avkorte etter § 11.

§ 12 – Avkorting ved feilopplysninger

Denne bestemmelsen gir hjemmel for avkorting dersom det i forbindelse med søknaden om tilskuddet er gitt feil opplysninger og disse har dannet eller ville ha dannet grunnlag for utbetaling av mer tilskudd enn foretaket hadde rett til. En slik feil kan for eksempel være at søker i søknadsskjemaet har unnlatt å opplyse om at det har vært en vesentlig reduksjon av antallet dyr siden telledatoen for søknad om produksjonstilskudd. Det kan ha betydning for dagsatsen til foretaket. Andre slike feil kan være at den avløste faktisk ikke har vært så syk at han har hatt nedsatt arbeidsevne, det er oppgitt for lang sykmeldingsperiode, eller de «dokumenterte» utgiftene til avløsning ikke er reelle. Der det viser seg at vilkårene for rett til tilskudd ikke var oppfylt i det hele tatt, skal kommunen avslå søknaden (eller eventuelt omgjøre et allerede fattet vedtak om tilskudd og fatte vedtak om tilbakebetaling, se punkt 1.5.7 nedenfor).

Retningslinjer for hvor mye som skal avkortes ved feilopplysninger:

Om og hvor mye det skal avkortes må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Ved vurderingen må alvorligheten av overtredelsen og dens karakter vurderes opp mot tilskuddet. Hvor mye som eventuelt skal avkortes avhenger av utvist grad av skyld. Det er ingen faste satser for hvor stort avkortingsbeløpet skal være. Som en retningslinje for beregning av avkortingsbeløpet oppstilles følgende utgangspunkt:

Der en feilopplysning er gitt **simpelt uaktsomt**, dvs. at søker *burde* ha forstått at opplysningen han ga kunne føre til at han fikk en urettmessig utbetaling, kan det legges til grunn en standardisert avkortingsnorm på et beløp tilsvarende den merutbetaling feilopplysningen i søknaden ville/har medført.

Der en feilopplysning er gitt **grovt uaktsomt** eller **forsettlig** ligger avkortingsnormen fra 60–100 % av det samlede tilskuddet som tilfaller foretaket. At en feilopplysning er inngitt grovt uaktsomt innebærer at søker har opptrådt særlig klanderverdig og *måtte* vite at opplysningen var feil. At en feilopplysning er inngitt forsettlig innebærer at søker med viten og vilje har oppgitt feil opplysning for å oppnå en større tilskuddsutbetaling. Avkorting vil være rimelig i så og si alle saker der søker har opptrådt grovt uaktsomt eller forsettlig.

Kommunen må alltid vurdere hva som er rimelig og forholdsmessig i hvert tilfelle. Avkortingsbeløp kan settes både høyere og lavere enn hva som følger over, ut fra forhold ved den enkelte sak. Retningslinjene er ment til hjelp for det skjønnet kommunen skal utvise, og er ikke en standard for avkortingen. I saker der det har vært tvil om man skal avkorte eller ikke, kan det noen ganger være riktig å sette avkortingsbeløpet lavere enn dette slik at forvaltningen får frem at foretaket har opptrådt klanderverdig uten at de økonomiske følgene blir så store. Avkortingsbeløpet kan aldri utgjøre mer enn 100 prosent av foretakets tilskudd.

1.5.5. Avkorting ved brudd på frist ved kontroll – § 12 andre punktum

Forvaltningen kan fastsette frister for når den skal ha mottatt etterspurt dokumentasjon. Dersom foretaket ikke leverer dokumentasjonen innen fristen kan det fattes vedtak om avkorting i tilskuddet. Ved etterfølgende kontroll vil det være naturlig å gjøre oppmerksom på muligheten for avkorting samtidig som man etterspør den aktuelle dokumentasjonen. Dersom den etterspurte dokumentasjonen aldri blir utlevert kan det i mange tilfeller være mer korrekt å avslå søknad/omgjøre vedtak om tilskudd enn å avkorte tilskuddet. Dette må vurderes konkret i hver enkelt sak.

1.5.6. Tilbakebetaling og renter mv – § 13

Tilbakebetaling

I forskriften § 13 står det at urettmessige utbetalinger, «kan» kreves tilbake fra mottakeren eller motregnes i senere tilskuddsutbetalinger. Også beløp som er utbetalt for mye på grunn av etterfølgende vedtak om avkorting kan kreves tilbakebetalt. Hovedregelen er at feil skal rettes opp ved å kreve tilbake det som er utbetalt for mye. Kommunen må derfor alltid vurdere tilbakebetaling – også i de tilfellene det feilutbetalte beløpet eventuelt er mottatt i aktsom god tro, dvs. at mottaker ikke kan lastes for å ha forårsaket eller ikke å ha sagt ifra om feilutbetalingen.

Hvorvidt tilbakebetaling skal kreves i det enkelte tilfellet, vil avhenge av en helhetsvurdering av konkrete omstendigheter og hensynet til rimelighet. Momentene i læren om *conditio indebiti* vil være til hjelp i vurderingen. Dette innebærer at det kan tas hensyn til grad av skyld hos mottaker, feilens art, beløpets størrelse og hvor lang tid som har gått siden feilutbetalingen skjedde. Aktsom god tro om en feilutbetaling av tilskudd vil sjelden foreligge siden foretaket plikter å sette seg inn i regelverket for tilskudd det søker om. Aktsomhetskravet til jordbrukere er strengt i og med at de som selvstendig næringsdrivende regnes som en profesjonell aktør.

Dersom kommunen kommer til at det ikke skal kreves tilbakebetaling må begrunnelsen for dette noteres i saken. Vedtak om å kreve tilbakebetaling skal forhåndsvarsles i tråd med reglene i forvaltningsloven § 16 og begrunnes slik at mottakeren har et godt grunnlag for å vurdere om han vil klage på vedtaket eller ikke.

Renter

§ 13 andre ledd åpner for at det kan kreves renter av tilbakebetalingskrav dersom de ikke innfris innen forfall. Bestemmelsen gjelder også tilbakebetalingskrav overfor etterlatte etter avdød jordbruker som har fått tilskudd etter § 8. Størrelsen på renten følger av satsen for den alminnelige forsinkelsesrenten fastsatt med hjemmel i Lov om renter ved forsinket betaling m.m. 17. desember 1976 nr. 100.

Hvis tilskuddsmottaker er sterkt å bebreide for å ha forårsaket eller ikke sagt ifra om feilutbetalingen, dvs. har opptrådt *grovt uaktsomt eller forsettlig*, kan renter kreves fra den dagen utbetalingen fant sted. Grov uaktsomhet foreligger dersom foretaket har opptrådt særdeles klanderverdig og forsett foreligger der foretaket har forårsaket den feilaktige utbetalingen med hensikt. Bakgrunnen for denne regelen er at man ønsker å gjøre det lite attraktivt å ta sjansen på å beholde et uberettiget beløp inntil det eventuelt blir krevd tilbake. Regelen søker også å forhindre at feilutbetalinger skjer, ved at risikoen for å bli ilagt renter vil skjerpe søkerens aktsomhet ved utfylling og innlevering av søknaden.

Motregning

Motregning er en praktisk måte å inndrive et feilutbetalt beløp. Det trengs ikke eget vedtak om motregning utover vedtaket om tilbakebetaling. Kommunen må imidlertid erklære motregning overfor den tilskuddsberettigede ved å orientere ham om dette senest samtidig med at motregning gjøres.

Siden det er foretaket som er tilskuddsberettiget, er adgangen til å foreta motregning i fremtidige tilskuddsutbetalinger den samme uansett hvem av personene med næringsinntekt fra foretaket som er blitt avløst. Det vil si at dersom et ektepar driver jordbruksforetaket sammen, så kan for eksempel en feilutbetaling av tilskudd til avløsning i forbindelse med mannens sykdom motregnes i tilskudd til avløsning i forbindelse med at kona har mottatt svangerskapspengene.

Feilutbetalt tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. kan også motregnes i fremtidige utbetalinger av produksjonstilskudd og regionalt miljøtilskudd (RMP) til foretaket.

DEL 2. JORDBRUKSAVTALEN – BEREGNINGSREGLER OG SATSER

2.1 BEREGNINGSREGLENE

Forskrift om tilskot til avløsning ved sjukdom og fødsel mv. tar for seg vilkårene for rett til tilskudd og hvordan ordningen skal forvaltes. Bortsett fra begrensningen som ligger i at det kun er dokumenterte utgifter til avløsning som gir rett til tilskudd, jf. § 3 tredje ledd i forskriften, befinner alle beregningsreglene seg i jordbruksavtalen.

2.1.1 Dagsats

Tilskudd beregnes på grunnlag av dagsatser. Det er fastsatt fem ulike dagsatser. Disse fremkommer av tabell 9.3 i jordbruksavtalen. Den høyeste dagsatsen det er mulig å få, maksimal dagsats for tilskuddsordningen, er 1555 kroner. Hvilken dagsats et foretak skal ha avhenger av hvilken type produksjon virksomheten driver og størrelsen på produksjonen. Faktorene i tabell 9.2 gir grunnlaget for virksomhetens innplassering i tabell 9.3. Det er krav om at samlet grunnlag er lik eller større enn kr 5 000 før det kan ytes tilskudd til avløsning ved sykdom mv. Se mer i punkt 2.2.1

2.1.2 Gradering

Dersom den som har blitt avløst har vært delvis sykmeldt fra arbeidet i foretaket, mottatt graderte svangerskapsenger, mottatt foreldrepenger beregnet med 80 % dekningsgrad, eller benyttet muligheten til gradert uttak av foreldrepenger ved siden av deltidsarbeid, skal foretakets dagsats og den maksimale dagsatsen for tilskuddsordningen graderes tilsvarende ved beregningen av tilskuddet. Dagsatsen skal også graderes hvis det fremkommer av legeerklæring at jordbruker som mottar AAP kan arbeide deltid i foretaket. Se mer i punkt 2.2.2.

2.1.3 Fradrag

Det skal gjøres fradrag for lønn, godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste, ytelser fra NAV og pensjonsutbetalinger o.l. som den som har blitt avløst har mottatt for perioden som gir rett til tilskudd. Inntektene må omregnes til beløp per dag i syv-dagers uke før de trekkes fra. **Fradraget gjøres fra maksimal dagsats for ordningen.** Dersom summen etter fradrag er lavere enn foretakets dagsats etter tabell 9.3 er det denne (lavere) summen som skal benyttes ved beregningen av hvor mye tilskudd som maksimalt kan utbetales for den aktuelle perioden. Hvis dagsatsen etter tabell 9.3 er lavere skal den legges til grunn ved utregningen av maksimalt tilskudd for perioden. I så fall blir det i realiteten ikke gjort fradrag for inntektene i det beløpet som kommer til utbetaling. Se mer i punkt 2.3.

2.1.4 Bare ett tilskudd per virksomhet av gangen

Det kan kun gis ett tilskudd per virksomhet (dvs. per foretak/driftsfellesskap) for samme periode. Med dette menes tilskudd tilsvarende full avløsning av en person. Det er mulig å utbetale tilskudd for avløsning av to personer med næringsinntekt fra foretaket for samme periode så lenge det er snakk om gradert sykmelding eller uttak av foreldrepenger og totalen ikke overstiger 100 %. Et praktisk eksempel på en slik situasjon er der et jordbrukerpar fordeler foreldrepengene mellom seg en periode slik at begge tar ut graderte foreldrepenger med 50 % ved siden av at den ene jobber i foretaket den første halvdelen og den andre den siste halvdelen av dagen. Det kan også foreligge mer enn ett grunnlag for tilskuddet, for eksempel hvis bonden mottar graderte foreldrepenger og samtidig blir sykmeldt for den delen han hadde planlagt å arbeide deltid i jordbruksforetaket.

Det fremkommer av jordbruksavtalen at dispensasjon fra denne regelen kan gis dersom Fylkesmannen eller Landbruksdirektoratet etter en konkret helhetsvurdering finner at det for en periode foreligger særlige forhold som taler for å gi et foretak tilskudd for full avløsning av flere enn én person.

2.1.5 Bare tilskudd til ett foretak av gangen

Tilskudd til avløsning av en jordbruker kan bare gis til ett foretak av gangen. Dersom en jordbruker er involvert i en samdrift og i tillegg driver produksjon i eget foretak, kan derfor bare ett av foretakene få tilskudd til avløsning av jordbrukeren for samme periode.

2.1.6 Maksimalt tilskudd

Det skal beregnes tilskudd for alle dagene i søknadsperioden (forutsatt at de generelle og de årsaksavhengige vilkårene er oppfylt i hele perioden). Lengden på søknadsperioden er derfor av betydning for den maksimale størrelsen på tilskuddet. Antall dager søker har leid avløser er ikke avgjørende. Hva som til sist kommer til utbetaling avhenger imidlertid av hvilke utgifter til avløsning foretaket kan dokumentere at det har hatt i den aktuelle perioden.

2.1.7 Totalt tilskudd til utbetaling blir det samme enten man sender én etterfølgende eller flere del søknader for én lang, sammenhengendeperiode

Totalt tilskuddsbeløp for hele perioden skal bli det samme enten foretaket sender én etterfølgende søknad eller flere del søknader. Dette betyr at eventuelt ubenyttet andel av maksimalt tilskudd for en del av perioden videreføres til etterfølgende deler av perioden. Motsatt kan utgifter påløpt i en del av perioden, og som overstiger beregnet maksimalt tilskudd for denne delen, gi grunnlag for tilskuddsutbetaling i etterfølgende deler av perioden dersom utgiftene i de etterfølgende delperiodene er lavere enn det maksimalt beregnede tilskuddet for disse.

2.1.8 Oppsummering – beregningen av tilskuddet

Fremgangsmåten for beregningen av tilskuddet kan oppsummeres slik:

- 1) Foretakets maksimale dagsats etter tabell 9.3 beregnes med utgangspunkt i produksjonens art/størrelse og faktorene i tabell 9.2 i Jordbruksavtalen.
- 2) Foretakets maksimale dagsats og maksimal dagsats for ordningen graderes i tråd med sykmeldingsgrad, svangerskaps- eller foreldrepengegrad og/eller dekningsgrad for foreldrepengegradene.
- 3) Inntekter til fradrag omregnes til beløp per dag og trekkes fra gradert maksimal dagsats for ordningen.
- 4) Det laveste beløpet av *gradert maksimal dagsats for tilskuddsordningen fratrukket inntekter og foretakets maksimale dagsats etter tabell 9.3* multipliseres med antallet dager i søknadsperioden.
- 5) Eventuelt ubenyttet andel av beløpet under punkt 4) for en direkte forutgående søknadsperiode legges til beløpet under punkt 4) for denne søknadsperioden.
- 6) Det laveste beløpet av dokumenterte utgifter og summen fra punkt 5) kommer til utbetaling.

2.2 NÆRMERE OM DAGSATSEN

2.2.1 Tabellene i jordbruksavtalen

Tabell 9.3 angir fem ulike dagsatser for tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. Dagsatsene avhenger av tilskuddsgrunnlaget. Tilskuddsgrunnlaget varierer med type produksjon og størrelsen på produksjonen.

En finner tilskuddsgrunnlaget ved å multiplisere faktorene angitt i tabell 9.2 med antallet dyr, bifolk eller dekar foretaket hadde **første dag i perioden det søkes tilskudd for**. Hvis foretaket f.eks. legger ned produksjonen midt i jordbrukerens sykmeldingsperiode, opphører imidlertid retten til tilskudd til avløsning ved sykdom mv. umiddelbart.

Tabell 9.2 Faktor for beregning av maksimal dagsats for sykdomsavløsning i husdyr-, plante- og honningproduksjon

Dyreslag	Faktor, kr per dyr
Melkeku	3 557
Ammeku	982
Øvrige storfe	593
Melkegeit og melkesau	820
Sau født året før eller tidligere og ammegeit	408
Avslgris ¹	1 173
Levende slaktegris ² og livdyr på minst 50 kg	128
Verpehøne og avlsdyr av ender, kalkuner og gjess	10,3
Slaktekylling	3,08
Økologiske slaktekylling	6,84
Kalkun for slakt	8,26
Gås for slakt	3,59
And for slakt	19,85
Kylling for livdyrsalg ³	8,26
Kalkun for livdyrsalg ⁴	8,26
Hest (alle) ⁵	1 173
Avlskanin ⁶	292
Revetispe	322
Minktispe	94
Hjort (alle)	399
Vekst⁷	Sats i kr per daa
Korn	48
Potet	220
Frukt og bær	960
Grønnsaker og andre planteprodukter	540
Honning⁷	Faktor, kr per bifolk
Bifolk	150

- 1) Purke som har griset og råne som er satt inn i avl
- 2) Gjelder ikke kyllinger som blir solgt fra klekkeri til slaktekyllingprodusent
- 3) Gjelder bare kalkun på inntil 28 uker
- 4) I vinterhalvåret – inkludert hester som foretaket har i pensjon
- 5) Hunnkanin som har født og som benyttes i kjøtt- eller ullproduksjon
- 6) For foretak med plante- og/eller honningproduksjon gjelder tilskuddsordningen kun i onnetida
- 7)

Tabell 9.3 Foretakets maksimale dagsats

Husdyr-, plante- og honningprodusenter Beregnet tilskuddsgrunnlag jf. tabell 9.2	Veksthusprodusenter Veksthusareal, m ²	Maksimal dagsats
kr 5 000–12 000	285–714	kr 528
kr 12 001–18 000	715–1071	kr 767
kr 18 001–24 000	1072–1429	kr 1 027
kr 24 001–30 000	1430–1786	kr 1 286
kr > 30 000	> 1786	kr 1 555

For **veksthusprodusenter** er det oppvarmet veksthusareal i bruk første dag av søknadsperioden som danner grunnlaget for dagsatsen. Satsene fremkommer direkte av tabell 9.3.

Dersom et foretak med veksthusproduksjon også driver annen jordbruksproduksjon, og det er nødvendig å legge sammen de ulike produksjonene for å oppnå så høy maksimal dagsats som mulig, må man beregne tilskuddsgrunnlaget med grunnlag i en faktor også når det gjelder drivhusproduksjonen. Denne faktoren er 16,8 per m² jf. tabell 9.2.

Husdyrprodusenter har tidligere fått beregnet et tilskuddsgrunnlag basert på antall dyr per 1. januar i avløsningsåret. I 2017 var dette tilskuddsgrunnlaget å finne i liste AVLE950syk. Fra og med 2018 er det imidlertid produksjonen første dag i perioden det søkes tilskudd for som gir tilskuddsgrunnlaget. Hvis den første dagen faller mellom innsett i periodeproduksjoner som slaktegris, kylling, kalkun eller and, legges antallet dyr ved første dag av forrige innsett til grunn. Det blir således ikke lenger utarbeidet noen liste over tilskuddsgrunnlaget til de ulike jordbruksforetakene. Søker må selv gi opplysninger om produksjonen i søknadsskjemaet.

For **planteprodusenter** (som ikke driver helårs veksthusproduksjon) beregnes grunnlaget ved å multiplisere dyrket areal første dag i søknadsperioden med satser pr. dekar i tabell 9.2. Dersom foretaket dyrker flere typer vekster legges beløpene sammen før innplassering i tabell 9.3. Det blir ikke utarbeidet noen liste med beregnet tilskuddsgrunnlag for planteprodusenter i 2018. Søker må selv oppgi antall dekar med de ulike vekstene vedkommende hadde første dag av søknadsperioden. Hvis søkers planteproduksjon øker gjennom perioden det er aktuelt å søke tilskudd for, kan det lønne seg å sende flere del søknader dersom økningen innebærer at foretaket får en høyere maksimal dagsats enn før.

For **honningprodusenter** er grunnlaget for dagsatsen antall bifolk første dag av søknadsperioden multiplisert med faktoren i tabell 9.2.

Foretak som driver med planteproduksjon på friland eller med honningproduksjon, kan kun få tilskudd til avløsning i onnetida. **Onnetida** har etter hovedregelen vært regnet som perioden fra 15. april til 1. oktober. Det kan imidlertid være behov for avløsning også tidligere og senere på året. For eksempel er det blitt mer og mer vanlig med tidlig våronn. Det er derfor ikke hensiktsmessig å avgrense onnetida så strengt fra dato til dato. Tilskudd kan gis for den delen av året da jordbrukeren er daglig sysselsatt med produksjonen på en slik måte at det raskt vil oppstå behov for avløsning for å holde drifta i gang dersom han ikke kan utføre det planlagte arbeidet. Dette er typisk fra jorda bearbeides om våren til og med siste innhøsting eller jordbearbeiding om høsten. Også i forbindelse med pakking av

frukt og grønnsaker på høsten kan det oppstå behov for avløsning som kan gi rett til tilskudd. Det er opp til kommunen å ta stilling til om perioden foretaket søker tilskudd for kan regnes som «onnetid» selv om den er utenfor tidsrommet 15 april – 1. oktober. Kommunen må begrunne skriftlig i saken hvorfor det eventuelt gis utvidet onnetid.

Ved søknad om tilskudd til avløsning utført i onnetida summeres grunnlaget fra husdyr, plante-, veksthus- og honningproduksjon før dagsatsen for foretaket hentes ut fra tabell 9.3. Dette kan eksemplifiseres på følgende måte:

Eksempel – Avløsning i foretak med både husdyr, plante- og honningproduksjon

Jordbrukeren har blitt syk i onnetida og dagsatsen skal fastsettes. Han driver med husdyr, korn, grønnsaker og bier. Som det fremgår av tabellen er summen av tilskuddsgrunnlaget for husdyr-, plante- og honningproduksjon kr 25 840. I tabell 9.3 finner vi ut at dette gir en dagsats på kr 1 286 i perioden fra 15. april til 1. oktober. Resten av året gis det bare tilskudd for husdyra, og da er dagsatsen kr 767.

Produksjon	Antall dekar/bifolk	Faktor	Utregning, kr
Havre	100	48	4 800
Bygg	40	48	1 920
Kål	2	540	1 080
Gulrot	1	540	540
Honning	10	150	1 500
Sum plante- og honningproduksjon			9 840
Tilskuddsgrunnlag husdyrproduksjon			16 000
Sum grunnlag for innplassering i tabell 9.3			25 840

2.2.2 Gradering av dagsatsen

Ved delvis sykmelding (inkl. mottak av graderte arbeidsavklaringspenger kombinert med deltidsarbeid), mottak av graderte svangerskapspenger, uttak av foreldrepenger med 80 % sats eller uttak av graderte foreldrepenger må dagsatsen graderes med samme prosent. Ved for eksempel 60 % sykmelding graderes dagsatsen ved å multiplisere den med 0,6. (En kan også si at dagsatsen «graderes» når jordbrukeren er helt sykmeldt fra arbeidet i foretaket, men i og med at faktoren da blir 1,0 så skjer det ingen endring i dagsatsen i slike tilfeller.) Hvis ytelser fra NAV er gradert skal dette fremkomme av vedtaksbrev eller utbetalingsmeldinger fra NAV.

Det er graden av sykmelding e.l. fra arbeidet i jordbruksforetaket som er av betydning. I hvilken grad jordbrukeren er sykmeldt fra eventuelle arbeidsforhold utenfor gården har ingen betydning.

Eksempel – 50 % sykmeldt

Dersom den avløste jordbrukeren har vært 50 % sykmeldt fra arbeidet i foretaket skal dagsatsen halveres ved beregningen av tilskuddet. Hvis foretaket sin dagsats etter tabell 9.3 er 1555 kroner skal tilskuddet således beregnes med en dagsats på 777,5 kroner.

Eksempel – mottak av arbeidsavklaringspenger (AAP) kombinert med delvis arbeid

Dersom legeerklæringen i saken er tydelig på hvor mye den avløste kan/ikke kan arbeide og dette stemmer med det som vedkommende har avtalt med NAV i aktivitetsplanen, kan denne prosentandelen legges til grunn for graderingen av dagsatsen. I så fall blir det likt som ved ordinær, gradert sykmelding.

Hvis arbeidsevnen har variert gjennom søknadsperioden finnes den korrekte graderingen ved å sammenligne det jordbrukeren faktisk har fått utbetalt i AAP med det som ville blitt utbetalt dersom vedkommende ikke hadde arbeidet noe. Hvis det har vært variasjon gjennom hele perioden, blir det mest praktisk å beregne den gjennomsnittlige nedsettelsen av arbeidsevnen for hele søknadsperioden sett under ett, og så gradere dagsatsen i tråd med dette

Eksempel – gradert uførepensjon kombinert med sykmelding fra deltidsarbeide

Det kan normalt ikke gis tilskudd til avløsning av noen som mottar uføretrygd basert på helt nedsatt inntekts-/arbeidsevne. Hvis den avløste mottar gradert uføretrygd, kan det imidlertid gis tilskudd dersom vedkommende vanligvis arbeider deltid i foretaket og så blir helt eller delvis sykmeldt fra dette arbeidet.

Dagsatsen skal i slike tilfeller graderes i tråd med i hvor stor grad jordbrukeren er sykmeldt fra sitt vanlige (deltids)arbeid i foretaket. Man skal altså se bort fra den delen av arbeids-/inntektsevnen som er varig nedsatt. Både uføretrygden og sykepengene skal imidlertid trekkes fra ved beregningen av tilskuddet.

Eksempel – foreldrepenger/fedrekvote 80 % dekningsgrad

Dersom foreldrene har avtalt med NAV at foreldrepengene utbetales med 80 % dekningsgrad, må foretakets dagsats settes til 80 % av det den etter tabell 9.3 skal være. Har foretaket den høyeste dagsatsen på 1555 kroner settes den til 1244 ved beregningen av maksimalt tilskudd for hele perioden.

Eksempel – graderte foreldrepenger/fedrekvote ved siden av deltidsarbeide

Dersom jordbrukeren som har blitt avløst har mottatt graderte foreldrepenger ved siden av deltidsarbeide skal også dagsatsen graderes. For eksempel dersom vedkommende har 40 % uttak av foreldrepenger skal dagsatsen settes til 40 % av det som fremkommer av tabell 9.3. Med høyeste dagsats vil dette bli 622 kroner.

Eksempel – både 80 % dekningsgrad og graderte foreldrepenger/fedrekvote ved siden av deltidsarbeide

Dersom foreldrene har avtalt med NAV at foreldrepengene skal utbetales med 80 % dekningsgrad og de i tillegg benytter seg av muligheten til å ta ut graderte foreldrepenger ved siden av deltidsarbeid, blir dagsatsen gradert i to omganger. Først til 80 % og deretter blir beløpet man da kommer frem til gradert i tråd med fordelingen mellom deltidsarbeid og uttaket av foreldrepengene. Hvis dagsatsen etter tabell 9.3 er 1530 kroner, dekningsgrad for foreldrepengene er 80 % og jordbrukeren mottar graderte foreldrepenger med 40 % uttak, regnes graderingen ut slik:

Først $1555 \times 0,80 = 1244$. Deretter $1244 \times 0,40 = 497,60$

2.3 NÆRMERE OM FRADrag

Avhengig av størrelsen på foretakets dagsats etter tabell 9.3 og størrelsen på den avløstes eventuelle inntekter i form av ytelser fra NAV ved sykdom, uførhet og fødsel, lønn, pensjon eller refusjon for tapt arbeidsfortjeneste, skal det gjøres fradrag for disse inntektene ved beregningen av maksimalt tilskudd for perioden. Det er inntekt som refererer seg til og er opptjent i søknadsperioden, som skal trekkes fra. Det skal ikke trekkes for næringsinntekt.

For at fradraget skal bli korrekt, omregnes inntektene først til beløp per dag i syv-dagers uke³. Fradraget gjennomføres ved å trekke det omregnede dagsbeløpet for disse inntektene fra den maksimale dagsatsen for ordningen. Det er det laveste beløpet av foretakets dagsats etter tabell 9.3 og maksimal dagsats for ordningen fratrukket andre inntekter den avløste har hatt, som benyttes videre for å fastsette maksimalt tilskudd for perioden.

2.3.1 Ytelser fra NAV ved sykdom, uførhet og fødsel

Det er ytelser den avløste kan få fra NAV ved sykdom, uførhet og fødsel som eventuelt skal trekkes fra ved beregningen av tilskuddet. Den som har blitt avløst, kan altså ikke prøve å unngå trekk ved å vente med å søke om stønad fra NAV til etter at kommunen har fattet vedtak om tilskudd. Stønader som skal trekkes fra er sykepenger, arbeidsavklaringspenger, gradert uføretrygd⁴, svangerskapspenger, foreldrepenger, engangsstønad ved fødsel, omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger. Unntak er gjort for kontantstøtte for å være hjemme med små barn. Eventuelle nye typer ytelser fra NAV som naturlig hører inn under "ytelser ved sykdom og fødsel" skal også gå til fradrag.

Sykepenger skal trekkes fra uansett om de er opptjent via næringsinntekt fra foretaket, inntekt fra annen næringsvirksomhet eller fra ansettelsesforhold.

Sykepenger utbetales for fem dager per uke – vanligvis fra og med dag 17 i sykmeldingsperioden. Hvis dag 17 faller på en lørdag kommer sykepengene først til utbetaling fra dag 19 og det gjøres følgelig intet fradrag for sykepenger for dag 17 og 18. Hvis dag 17 faller på søndag utbetales/gjøres det fradrag for sykepenger fra og med dag 18. Dersom den avløste blir friskmeldt og deretter sykmeldt på nytt før det har gått 16 dager begynner ikke ventetiden på sykepenger fra NAV på nytt. I slike tilfeller kan det derfor hende at sykepengene kommer til utbetaling fra dag 1 av sykmeldingen eller fra for eksempel dag 10 dersom den forrige sykmeldingen varte i 6 dager.

Når det skal gjøres fradrag for utbetalte sykepenger holdes ventetiden på sykepengene, jf. forrige avsnitt, utenfor. For dagene før sykepenger kommer til utbetaling gjøres det altså ikke noe fradrag for sykepenger. Når først sykepengene har kommet til utbetaling blir det gjort fradrag for disse for alle dagene det utbetales tilskudd for, også lør- og søndager selv om NAV ikke utbetaler sykepenger for helgedagene. Dette skjer ved at beløpet jordbrukeren får fra NAV per dag i fem-dagers uke blir regnet om til beløp per dag i syv-dagers uke.

---

³ Engangsstønad ved fødsel regnes om til beløp per dag slik: For barn født t.o.m. 30. juni 2018 deles beløpet på 273. For barn født f.o.m. 1. juli 2018 deles beløpet på 238.

⁴ Det kan ikke gis tilskudd til avløsning av personer som mottar 100% uføretrygd.

2.3.2 Lønn

Dersom den som har blitt avløst har et ansettelsesforhold ved siden av arbeidet i jordbruksforetaket, skal det han har opptjent i lønn i løpet av perioden gå til fradrag ved beregningen av tilskuddet. Dette gjelder også akkordlønn og lønn fra sesongarbeid. Eventuell inntekt fra annen næringsvirksomhet jordbrukeren driver skal ikke gå til fradrag.

Møtegodtgjørelse og honorar for styreverv og lignende likestilles med lønn i denne sammenheng og skal dermed også trekkes fra.

2.3.3 Pensjonsytelser

Alderspensjon fra NAV og alders- eller uførepensjonsytelser som stammer fra pensjonsordninger i private og offentlige arbeidsforhold, der arbeidsgiver har betalt inn til utbetaling av pensjon, skal trekkes fra maksimal dagsats for ordningen. Det skal ikke trekkes for utbetaling av privatfinansierte pensjonsforsikringer (ordninger der søker som privatperson har betalt inn beløp som senere utbetales som pensjon).

2.3.4 Godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste ol.

Eksempler på hva som skal trekkes fra i henhold til dette er godtgjørelse for tapt arbeidstjeneste i forbindelse med utøvelse av verv som meddommer eller jurymedlem ved domstolen og godtgjørelse av tapt arbeidsfortjeneste til folkevalgte i forbindelse med møter eller reiser o.l.

2.4. BEREGNING AV TILSKUDD I ULIKE TYPER SAKER – FORKLARING OG EKSEMPLER

I beregningseksemplene er desimaler utelatt. Enkelte ganger er avrundningene gjort nedover, der det egentlig ville være korrekt å runde oppover, og vice versa, fordi det gir runde tall og dermed mer oversiktlige eksempler.

2.4.1 Sykmelding

Beregningen av tilskudd for perioden jordbrukeren har vært sykmeldt fra arbeidet i foretaket, må som regel deles opp i flere perioder dersom sykmeldingen varer lenger enn 16 dager. Grunnen til dette er at NAV først utbetaler sykepengene fra og med dag 17 i sykmeldingsperioden.

1) Fulltids jordbruker uten ekstra ytelse – 100 % sykmeldt

Foretakets dagsats jf. tabell 9.3 er 1555 kr. Jordbrukeren arbeider vanligvis full tid i foretaket og har ingen ekstra inntekter utover sykepengene fra NAV. Hun har vært 100 % sykmeldt i 30 dager.

- Beregningen av maksimalt tilskudd for de første 16 dagene blir i praksis å gange 1555 kr med 16.

- Fra og med dag 17 må sykepengene trekkes fra. Jordbrukerens sykepengene utbetales med 980 kr per dag for fem dager i uken. Dette blir tilsammen 4 900 kr per uke. Ved å dele ukelønnen på syv finner vi det beløpet som ville ha blitt utbetalt per dag hvis også sykepengene ble utbetalt i henhold til syv-dagers arbeidsuke: $4\,900 : 7 = 700$ kr.

Første 16 dager

A	Maksimal dagsats for ordningen	1 555
B	Sykepengene	0
C	Maksimal dagsats etter trekk	1 555
D	Foretakets dagsats jf. 9.3	1 555
Laveste tall av C og D x 16 dager =		24 880

Dag 17–30

A	Maksimal dagsats for ordningen	1 555
B	Sykepengene	700
C	Maksimal dagsats etter trekk	855
D	Foretakets dagsats jf. 9.3	1 555
Laveste tall av C og D x 14 dager =		11 970

Maksimalt tilskudd første 16 dager	24 880 kr
<u>Maksimalt tilskudd resterende 14 dager</u>	<u>11 970 kr</u>
Maksimalt tilskudd for hele perioden	36 850 kr

Maksimalt tilskudd for perioden er beregnet til 36 850 kr. Selv om søker kan dokumentere høyere utgifter, kan det ikke utbetales mer enn maksimalt tilskudd. Dersom søker kun kan dokumentere utgifter til avløsning på for eksempel 30 000 kr så er det dette beløpet (30 000 kr) som kommer til utbetaling.

2) Fulltids jordbruker uten ekstra ytelser – delvis sykmeldt

Foretakets dagsats etter tabell 9.3 er 1555 kr. Jordbrukeren arbeider vanligvis full tid i foretaket. Hun er 50 % sykmeldt i 30 dager og har ingen andre inntekter enn sykepengene fra NAV.

- Dagsatsen for foretaket og den maksimale dagsatsen for ordningen må i dette tilfellet graderes. Dette gjøres ved å multiplisere dagsatsen med 0,5: $1555 \times 0,5 = 777,5$ som rundes ned til 777 kr.

- Sykepengene, som utbetales med 490 kr per dag for fem dager per uke, må dessuten regnes om til beløp per dag i syvdagers arbeidsuke. Først beregnes ukeløpet: $490 \times 5 = 2\,450$. Ukeløpet deles deretter på syv: $2\,450 : 7 = 350$ kr per dag.

<u>Første 16 dager</u>		<u>Fra dag 17</u>	
A Maks dagsats for ordningen gradert	777	A Maks dagsats for ordningen gradert	777
B Sykepengene	0	B Sykepengene	350
C Maksimal dagsats etter trekk	777	C Maksimal dagsats etter trekk	427
D Foretakets dagsats jf. 9.3 gradert	777	D Foretakets dagsats jf. 9.3 gradert	777
Laveste tall av C og D x 16 =	12 432	Laveste tall av C og D x 14 =	5 978

Maksimalt tilskudd første 16 dager	12 432 kr
<u>Maksimalt tilskudd resterende 14 dager</u>	<u>5 978 kr</u>
Maksimalt tilskudd for hele perioden	18 410 kr

3) Deltids jordbruker – 100 % sykmeldt fra alt arbeid

Foretakets dagsats etter tabell 9.3 er 1555 kroner. Jordbrukeren arbeider vanligvis halv tid i foretaket og halv tid som lærer. Han er 100 % sykmeldt fra begge deler i 60 dager.

- De første 16 dagene får han utbetalt lønn som vanlig for lærerjobben. Månedslønna på 18 000 kr må omregnes til beløp per dag: $18\,000 : 31 = 580$ kr.

- Fra dag 17 får han sykepengene fra NAV som tilsvarer lønnen som lærer.

- Fra dag 17 får han også sykepengene som selvstendig næringsdrivende, 980 kr per dag for fem dager per uke. Disse omregnes til beløp per dag i syv-dagers uke:

$980 \text{ kr} \times 5 \text{ dager} = 4\,900$ i uken. $4\,900 : 7 = 700$ kr per dag.

<u>Første 16 dager</u>		<u>Dag 17–60</u>	
A Maksimal dagsats for ordningen	1 555	A Maksimal dagsats for ordningen	1 555
B Lønn	580	B Sykepengene totalt	1 280
C Maksimal dagsats etter trekk	975	C Maksimal dagsats etter trekk	275
D Foretakets dagsats jf. 9.3	1 555	D Foretakets dagsats jf. 9.3	1 555
Laveste tall av C og D x 16 =	15 600	Laveste tall av C og D x 44 =	12 100

Maksimalt tilskudd første 16 dager	15 600 kr
<u>Maksimalt tilskudd resterende 44 dager</u>	<u>12 100 kr</u>
Maksimalt tilskudd for hele perioden	27 700 kr

4) Fulltids jordbruker – med styrehonorar og møtegodtgjørelse – 14 dager sykmeldt

Foretakets dagsats etter tabell 9.3 er 1555 kr. Jordbrukeren arbeider vanligvis full tid i foretaket, men har vært 100 % sykmeldt i 14 dager. Det ble ikke utbetalt sykepenger fordi hun ble frisk før 17. dag. Imidlertid mottar hun et årlig honorar på 10 000 kr for vervet som styreleder i svogerens bedrift. Hun er dessuten aktiv i lokalpolitikken og fikk 1400 kr i godtgjørelse for et kommunestyremøte hun deltok på i løpet av sykmeldingsperioden.

- Honoraret må regnes om til sats per dag før det trekkes fra ved beregningen av tilskuddet: $10\,000 : 365 = 27$ kr.

- Møtegodtgjørelsen må også regnes om til sats per dag: $1\,400 : 14 = 100$ kr.

A	Maksimal dagsats for ordningen	1 555 kr
B	Honorar + møtegodtgjørelse	127 kr
C	Maksimal dagsats etter trekk	1 428 kr
D	<u>Foretakets dagsats jf. 9.3</u>	<u>1 555 kr</u>
	Laveste tall av C og D x 14 dager =	19 992 kr

Maksimalt tilskudd for sykmeldingsperioden blir etter dette 19 992 kr.

2.4.2 Svangerskapspenger

Tilskudd som utbetales i forbindelse med at mor får svangerskapspenger skal beregnes på samme måte som i saker der jordbrukeren er sykmeldt. Svangerskapspenger kan utbetales med hel eller gradert sats og kommer til utbetaling fra første dag den gravide er forhindret fra å delta i arbeidet på grunn av risiko for skader på fosteret. Dersom satsen er gradert må foretakets dagsats jf. tabell 9.3 og maksimal dagsats for ordningen graderes tilsvarende ved beregningen av tilskuddet.

2.4.3 Permisjon 14 dager i forbindelse med fødsel, adopsjon eller omsorgsovertakelse

Tilskudd for inntil 14 dagers avløsning av far (eller medmor, jf. barnelova § 4 a) i forbindelse med fødselen eller til adoptiv- eller fosterforelder i forbindelse med overtakelsen av omsorgen for barnet, beregnes alltid med utgangspunkt i hel dagsats, jf. tabell 9.3. Dagsatsen skal altså ikke graderes i slike saker, men det skal gjøres fradrag på vanlig måte for inntekter den avløste har hatt i søknadsperioden. For å finne maksimalt tilskudd for perioden i forbindelse med fødsel/omsorgsovertakelse, skal det laveste beløpet av dagsatsen etter 9.3 og maks dagsats etter fradrag alltid multipliseres med 14.

2.4.4 Foreldrepenger

Foreldrepenger fra NAV kan tas ut med 100 eller 80 % dekningsgrad, med hele dager i en sammenhengende periode eller som gradert uttak ved siden av deltidsarbeid. Hvordan foreldrene har valgt å innrette seg vil fremgå av vedtak fra NAV. Foreldrepengene utbetales fra dag én av permisjonen.

Dersom jordbrukeren har valgt 100 % dekningsgrad og tar ut foreldrepengene med hele dager i en sammenhengende periode, blir beregningen lik som for 100 % sykmelding. Dersom jordbrukeren har valgt 80 % dekningsgrad og tar ut foreldrepengene med hele dager i en sammenhengende periode, må foretakets dagsats etter tabell 9.3 og maksimal

dagsats for ordningen graderes til 80 % (akkurat som for graderte sykepenges). På samme måte må dagsatsene graderes dersom foreldrene har valgt 100 % dekningsgrad og jordbrukeren tar ut graderte foreldrepenger ved siden av deltidsarbeid. Dersom jordbrukeren har valgt 80 % dekningsgrad og også har valgt å ta ut graderte foreldrepenger ved siden av å arbeide deltid, må det foretas gradering i to omganger ved beregning av tilskuddet.

Eksempel - Foreldrepenger med 80 % dekningsgrad og gradert uttak

Foretakets dagsats etter tabell 9.3 er 1555 kroner. Foreldrepengene utbetales med 80 % dekningsgrad. Jordbrukeren arbeider i tillegg 60 % deltid i jordbruksforetaket i en sammenhengende periode på 20 uker. Uttaksgraden for foreldrepengene er følgelig 40 %. Jordbrukeren mottar 448 kroner i foreldrepenger per dag fem dager per uke fra NAV.

- Dagsatsen for foretaket og den maksimale dagsatsen for ordningen må først graderes i henhold til dekningsgraden ved å multiplisere dagsatsene med 0,8: $1\ 555 \times 0,8 = 1\ 244$
- Deretter må foretakets graderte dagsats og gradert maksimal dagsats for ordningen graderes nok en gang – i tråd med i uttaksgraden for foreldrepengene:
 $1\ 244 \times 0,4 = 497,6$ som rundes opp til 498.
- Foreldrepengene må regnes om til beløp per dag i syv-dagers arbeidsuke:
 Først beregnes ukeløpet: 448×5 (dager) = 2 240.
 Ukeløpet deles deretter på syv: $2\ 240 : 7 = 320$ kroner per dag.

A Maksimal dagsats for ordningen gradert	498 kr
B Foreldrepenger	320 kr
C Maksimal dagsats etter trekk	178 kr
D Foretakets dagsats jf. 9.3 gradert	498 kr
Laveste tall av C og D x 140 dager =	24 920 kr

2.4.5 Barns sykdom

Ved beregningen av tilskudd til avløsning av jordbruker i forbindelse med barns sykdom, skade eller nedsatte funksjonsevne benyttes vanligvis full dagsats. Dersom det fremkommer at det er åpenbart riktigere å gradere dagsatsen, benyttes samme fremgangsmåte som ved beregning av tilskudd ved delvis sykmelding eller mottak av graderte svangerskaps- eller foreldrepenger. Dette kan for eksempel være tilfellet hvis en jordbruker som vanligvis arbeider hel dag i foretaket, i en periode har arbeidet første halvdel av dagen i foretaket og andre halvdel av dagen har fulgt barn til behandling eller opptrening hos fysioterapeut.

Jordbrukerens inntekter kommer til fradrag på samme måte som ved beregningen av tilskudd på grunnlag av den avløstes sykmelding osv.

2.4.6 Dødsfall

Tilskudd i forbindelse med jordbrukerens dødsfall beregnes selvsagt med hel dagsats. Det fremkommer av jordbruksavtalen at det ikke skal gjøres fradrag for inntekter den etterlatte mottar i perioden. Det gjøres heller ikke fradrag for pensjonsytelser til avdøde som utbetales til og med den siste datoen i måneden dødsfallet fant sted.

Tilskuddsperioden strekker seg fra dødsdatoen til åtte uker etter dødsfallet. Maksimalt tilskudd for perioden utgjør dermed foretakets dagsats etter tabell 9.3 multiplisert med 56 (dager). Hvor mye av dette som kommer til utbetaling avhenger av størrelsen på de dokumenterte utgiftene til avløsning i perioden.

DEL 3. OM SAKSBEHANDLINGEN

3.1. NY ELEKTRONISK LØSNING FRA 15. AUGUST 2018

Den 15. august 2018 lanseres en ny elektronisk løsning for saksbehandling av og søknader om tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. Løsningen er en del av fagsystemet AGROS som Landbruksdirektoratet vil ta i bruk for en rekke tilskuddsordninger i de nærmeste årene. Både kommuner, fylkesmenn og direktoratet vil bli brukere av systemet.

Samtidig med dette rundskrivet har Landbruksdirektoratet offentliggjort en brukerveiledning til søknad om og saksbehandling av tilskudd til sykdomsavløsning mv. i AGROS. Der beskrives gangen i saksbehandlingen og hvordan feltene i løsningen skal fylles ut. Selve løsningen gir informasjon om hvilken dokumentasjon som skal legges ved osv.

Den elektroniske løsningen vil bli videreutviklet og forbedret utover høsten 2018 og brukerveiledningen vil bli oppdatert hver gang nye funksjoner av betydning lanseres. Vi anbefaler derfor saksbehandler å forholde seg til den siste brukerveiledningen som er offentliggjort på Landbruksdirektoratet sine nettsider til enhver tid.

Den elektroniske løsningen vil lette saksbehandlingen betraktelig i forhold til tidligere og alle saksbehandlere må ta den i bruk. Per i dag ligger det imidlertid en del ubehandlede papirsøknader hos kommunene. Det er ikke gitt at behandlingen av alle disse kan eller bør vente til det om noen uker blir mulig for kommunen å registrere disse inn i AGROS. Landbruksforvaltningen kan enn så lenge⁵ heller ikke nekte å motta nye papirsøknader fra søkere som insisterer på å benytte dette. Den elektroniske løsningen for søknader fra etterlatte etter avdød jordbruker er dessuten ikke klar ennå. Avsnitt 3.2 om papirsøknadsskjemaet og avsnitt 3.5 og 3.6 om saksbehandlingsblanketten i rundskriv 2018-3 gjelder derfor fortsatt i den grad den elektroniske løsningen ikke taes i bruk.

Regnearket for beregning av tilskudd kan fortsatt benyttes i saker som behandles manuelt og vedtaksbrev må forfattes og sendes ut i tråd med den ordningen fylket har hatt til nå.

Kommunene må fortsatt på egen hånd holde rede på hvorvidt 365-dagers grensen for tilskudd ved jordbrukerens sykdom/skade og 20-dagers grensen ved barns sykdom blir overskredet. Dette gjøres ved å se hen til eventuelle tidligere vedtak om tilskudd til foretaket. Data fra SATURN blir nemlig ikke overført til AGROS og det vil derfor ta noe tid før kontrollen av disse varighetsbegrensningene blir fullgod i den elektroniske løsningen.

---

⁵ Landbruks- og matdepartementet arbeider for å få en lovhjemmel som sier at vi kan pålegge søkere å benytte elektronisk søknad.

Fylkesmannen og kommunene må avtale seg imellom hvordan de ordner seg praktisk i overgangsperioden. Det gjelder hvorvidt fylkesmannen skal registrere alle ferdigbehandlede papirsøknader for utbetaling i SATURN eller om sakene returneres til kommunen for registrering i og utbetaling via AGROS. Det siste kan være aktuelt dersom saksbehandlingstiden for utbetalingssaker hos fylkesmannen er lang. Vær nøye med å holde oversikt over disse sakene i overgangsperioden for å unngå tilbakekrevingsaker som følge av dobbeltutbetalinger. Innen årsskiftet forsvinner muligheten til å utbetale tilskuddet via SATURN.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Hilde Haug Simonhjell
seksjonssjef

Line Silberg van der Velde
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Kopi til:

Landbruks- og matdepartementet	Postboks 8007 Dep	0030	OSLO
Norges Bondelag	Postboks 9354 Grønland	0135	OSLO
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	Øvre Vollgate 9	0158	OSLO
Norske landbrukstenester			